

quererent, sed in ipso solo qui deus est: quod innuit, cum inquit: Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego uici mundum. Si nos ipsos respiciamus, in nobis pacem nequaquam habebimus. Voluntas siquidem nostra prona est ad malum, sed in uoluntate dei pacem est habitura, si id solum uelit quod deus uult: immo potius si nihil uelit, sed deus in nobis. Intelligentia quoque nostra pacem nobis præstare nequit, quia prona est ut labatur in errorem: sed quiescit in sapientia dei per fidem, & pacem habet atque tranquillitatem. Porro memoria terrenorum & præteritorum errorum cruciat, & fatigat: sed anima quæ in dei memoriam euehitur, quæ æternorum est, & in qua sunt omnes deliciarum opes, pacem & consolationem recipit, sicut scriptum est: Renuit cõsolari anima mea, memor fui dei, & delectatus sum. Omnis ergo pax, omnis lætitia, omnis delectatio in eo est, & in eo solo quærenda est, & habenda. quam enim in te non inuenis, minus in mundo inuenies: quia totus mundus bellum & inimicitia, quem pax nostra, qui est CHRISTVS, uicit ac superauit. Noli ergo credere te posse uincere mundum, noli in te confidere, quia te fortior est & omnibus: sed confide in eo qui dicit: Confidite te, ego uici mundum, non solum enim pro se uicit, sed pro omnibus credentibus in se. In quo si non confidunt, non bene credunt, sed sunt ut Petrus (cum submergebatur) *ὁ λιγὸς πῖσις*. Si autem bene credunt, uincunt mundum: at non ipsi, sed uictor mundi CHRISTVS dominus, qui per fidem habitat in eis: & non solus, sed & pater æternus, qui tanta beneficia per filium suum nobis est largitus, & largitur: & adhuc ineffabilia & incomprehensibilia largiturus est, etsi quæ nobis iam largitus est & largitur sint ineffabilia: sed hic uelut absconsa & sepulta, illic detecta & eruta: hic in tenebris & in umbra mortis, illic in luce & uita perpetua. Illi ergo per filium suum in spiritus sui supereminenti dono, honor, uirtus, gloria, in infinita seculorum secula. Amen.

Psalmo. 76.

Matth. 14.

CAPVT SEPTIMUM DECIMUM.

Aec locutus est IESVS, & subleuatis oculis in cœlū, dixit: 12 4
 Pater uenit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te: sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis uitam æternam. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscāt te, solum deum uerum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. ¶ Ego te clarificaui super terram: opus cõsum 12 5
 maui, quod dedisti mihi ut faciam. Et nūc clarifica me tu pater apud te ipsum, claritate quam habui priusquam mundus fieret, apud te. Manifesta uinomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperūt, & cognouerūt uerè, quia à te exiui, & crediderūt quia tu me misisti. ¶ Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti 12 6
 mihi, quia tui sunt. Et mea omnia, tua sunt: & tua, mea sunt, & clarificatus sum in eis. Et iam non sum in mūdo, & hi in mūdo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte, serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. ¶ Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui: & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ut scri-

12 7

ptura impleatur. Nunc autem ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habe
 ant gaudiū meū impletū in semetipsis. Ego dedi eis sermonem tuū, & mun
 dus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mū- 20
 do. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serues eos à malo. De mundo
 128 non sunt, sicut & ego non sum de mundo. ¶ Sanctifica eos in ueritate. Ser-
 mo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti in mundū, ita & ego misi eos in mū-
 dū. Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in ueritate. 25
 Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per uer-
 bum eorum in me: ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut
 & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus quia tu me misisti. Et ego clari-
 tatem, quam tu dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unū sumus.
 Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum: & cognoscat mundus 30
 129 quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. ¶ Pater, quos dedisti
 mihi, uolo ut ubi sum ego, & illi sint mecū, ut uideāt claritatem meā, quam
 dedisti mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi. Pater iuste, mū-
 dus te non cognouit. Ego autem te cognoui: & hi cognouerunt, quia tu me
 misisti. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: ut dilectio 35
 130 quæ di-
 lexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

ANNOTATIONES BREUES XI. CIRCA LITERAM CAP. XVII.

1	oculis * αὐτῶν suis	11	esset	23	in mundo:
2	clarifica δοξασθῆναι	11	quæ ἴσα	23	sicut - &
	glorifica & infra.		quæcuncq̃ & infra.	23	& infra.
2	tuum, ut * ἵνα &			29	in ueritate * σε tua.
8	fieret, εἴη	17	Cum essem cum eis * ἐν τῷ κόσμῳ	30	quam - tu
				30	in unum, & * ἵνα ut
				33	iuste, * ἵνα &

COMMENTARIUS IN CAPVT SEPTIMVM DECIMVM.

124

Bi ea, quæ superiore capite allata sunt, dominus ad discipulos suos locu-
 tus est, protinus sermonem suum cōuertit ad patrem, ut scribit Ioannes,
 dicens. ¶ Hæc locutus est IESVS, & subleuatis oculis in cœlum, dixit:
 Pater uenit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te: sicut de-
 didisti ei potestātē omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis uitā æter-
 nam. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te, solum deum uerum, & quem mi-
 sisti IESVM CHRISTVM. ¶ Et subleuatis (inquit) oculis in cœlum, dixit. Hæc autē
 subleuatio oculorum in cœlum, eius qui orat, totam mentis attentionem ad deum
 conuerti debere, demonstrat. Et quid orat? Pater uenit hora, clarifica filium tuum, ut
 filius tuus clarificet te. Pater uenit hora, instat tempus. Et quod tempus? Tempus pas-
 sionis eius. Et quem alium, nisi deum, patrem uocasset is qui in terris ex uirgine natus
 erat, & nullum nisi cœlestem, & ab æterno, nouerat patrem? Vnde cum filius esset,
 & ipsius non esset nisi una (ut sic dicam) filiatio, qui filius erat antequam mundus pla-
 maretur: sicuti scribitur: Ante solem INNON nomen eius, ipsa uirgo non nisi filij dei
 mater dici potuit: nam huius filij, cuius deus ab æterno, & ante omnia secula pater
 fuit.

psalmo. 71.

fuit. Petit ergo à patre glorificari: non tamen propter se, sed ut ipse qui filius est, glorificet patrem. Et quomodo glorificet? Eo sanè modo, quo dedit ei pater potestatem omnis carnis. Nam omne genus humanum in eius potestate est positum: ut omne quod dedit ei pater, id est quotquot ad se per fidem uenerint, det eis uitam æternam. Et in hoc glorificet patrem: quia dare eis uitam æternam, est dare eis cognitionem patris, quod sit unus & solus deus uerus: & filij eius IESV CHRISTI, quod similiter sit unus & solus deus uerus. non enim plures sunt dij, sed unus solus est, ut diuinitus afflatu spiritus sancti loquens ait Paulus: Nobis tamen unus deus pater, ex quo omnia, & nos in illo: & unus dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia, & nos per ipsum. Quod insinuat dominus, cum subdit: Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum deum uerum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. ubi particula, solum, ad deum uerum iungitur: nam non solus pater deus, sed pater est solus deus: nam id solus, perinde est ac unicus. Et particula, solum deum uerum: ad utrumque, & patrem, & IESVM CHRISTVM, adiungenda intelligitur: perinde atque si litera sic esset expressa: Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te: patrem scilicet, & quem misisti IESVM CHRISTVM, esse solum deum uerum. Et pater est uerus deus, & filius uerus deus. Et quomodo non esset uerus deus, qui est uerus dei filius, & ipsa ueritas? Ad hæc Ioannes in sua prima catholica dicit: Et scimus quoniam filius dei uenit, & dedit nobis sensum, ut cognoscamus deum uerum, & simus in uero filio eius. hic est uerus deus & uita æterna. Particula igitur hæc, solum uerum deum, etiam ad IESVM CHRISTVM est connectenda. Sed ut intelligamus, quod ipsum tanquam deum uerum cognoscere debemus, subdit dominus, declarante Ioanne, dicens. ¶ Ego te clarificaui super terram. Opus consummaui, quod dedisti mihi ut faciam. Et nunc clarifica me tu pater apud te ipsum, claritate quam habui prius quam mundus fieret, apud te. Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt, & cognouerunt uerè, quia à te exiui: & crediderunt, quia tu me misisti. ¶ Ego (inquit) te clarificaui super terram. Quid autem aliud facere solitus est dominus super terram, siue doceret, siue uirtutes & signa stupenda patraret, quam omnia ad patris gloriam referre, nihil sibi, sed omnia patri tribuere: cum tamen esset æqua cum patre potestate, patrem suum, deum suum nominare, & fateri se omnia à patre habere: & nihil suo nomine, sed omnia patris qui deus est, facere? Clarificaui ergo eum super terram, & nihil aliud inuentus est facere, quam ipsum clarificare, id est glorificare. Quanto magis nos, qui nihil sumus, nihil meritis nostris, sed omnia deo debemus tribuere? Ac in toto quidem, eo quod subdit, clarificat, cum ait: Opus consummaui quod dedisti mihi. Et quid hoc, nisi quod sermonem euangelicū expleuerat: quem non sibi, sed patri, clarificando ipsum, tribuit? Obedientiam quoque testatur, cum dicit: Quod dedisti mihi, ut faciam. Sed oblatio & hostia, quam dederat ei pater ut faceret, nondum erat consummata: uerum, quia instabat atque in foribus erat, eam perinde ut consummatam reputabat. Quod autem adiungit, Et nunc clarifica me tu pater apud te ipsum, claritate quam habui priusquam mundus fieret, apud te: hoc ad gloriam suam & patri coæternitatem pertinet, qua cum patre unus est ante omnia secula uerus deus. Caterum in hoc quoque clarificat patrem, dando ei diuinitatis (quam antequam mundus esset, id est in æternitate, habet apud patrem) primarium, originalemque, & primo loco honorè: quia pater est fons & origo totius diuinitatis: filius & spiritus sanctus, substantiales & consubstantiales (ut sic dicam) propagines. Sed nunquid illa claritate, quam ante omnia secula habuit apud patrem, destitutus fuit aliquando? Minime: sed hoc dictum est, ut illi ipsum esse uerum deum intelligerent, qui

nihilominus exinanauerat semetipsum in hoc mundo, forma serui accepta, propter obedientiam & uoluntatem patris. Et subdit: Manifestaui nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo, Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum serua uerunt. Nunc cognouerunt, quod omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt. Vbi omnia patri tribuit, & in omnibus patrem honorificat. Manifestaui nomen patris hominibus quos dedit ei pater, & in his donum patris cognoscit. Hi autem erant apostoli & discipuli, qui in eum crediderant: deinde ij omnes, qui per eos crediderunt & credituri sunt. De mundo tamen erant, sed pater traxit eos è mundo, & ita prius erant patris trahentis: deinde eos dedit ei, ut audirent, crederent, & sequerentur eum: ut & prius dixit: Nemo potest uenire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Porro sermonem euangelicum patri tribuit, cum inquit: Et sermonem tuum serua uerunt, & nunc cognouerunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt. ubi innuit, quod fide cognouerunt quod omnia quæ dominus dixit eis, à patre erant. Et reuera & patris, & filij erant: huius, ut missi: illius, ut mittentis: & pater per filium eis locutus est, id etiam spiritus sancto per Paulum sic protestante: Nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem uniuersorum, per quem fecit & secula. Sed quæ erant illa, de quibus dominus dicit: Omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt: Sanè uerba, quæ pater dederat ei in mundo annuncianda. Quod innuit, aperiendo quid per illum sermonem intenderet, cum ait: Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognouerunt uerè quia à te exiui, & crediderunt quia tu me misisti. Verba hæc, euangelia sunt, miraculis, uirtutibus, & signis confirmata: quæ & ipsi acceperunt, fide scilicet: nam & omnes accipiunt, qui credunt. Et cognouerunt uerè, quia à te exiui. Ex parte dicentis, apostoli & discipuli in ueritate cognouerunt, quod ipse non modò uerax erat, sed & ueritas ipsa, quæ ipsis locuta est. Ego (inquit) sum uia, ueritas, & uita. & ex parte sua, in ueritate cognouerunt illud, quia uerè crediderunt. Et à patre exisse, est à patre in terram uenisse: quod insinuat, Et crediderunt, quod tu me misisti. Et quid, si credidissent ipsum à patre exisse ante secula, æterna generatione, & etiam in hunc mundum à patre exisse temporali generatione? Certè id quoq; bene credidissent, & crediderunt: sed alijs uerbis nobis insinuaerunt, ut Ioannes in catholica sua: Annunciamus (inquit) uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Et id, apparuit nobis: alio loco dicit, Et uerbum caro factum est. Et hæc de temporali generatione intelliguntur: illud, de æterna. Sed & alij plerq; id genus dixerunt, quæ æternam & temporalem, sed unius eiusdem filij enunciant generationem, quam utranq; & ipsi credebant: quanquam apertius & dilucidius crediderunt post sancti spiritus infusionem. Deinde dominus rogat patrem (id nobis aperiente Ioanne) pro discipulis suis, dicens. ¶ Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Et mea omnia, tua sunt: & tua, mea sunt, & clarificatus sum in eis. Et iam non sum in mundo, & hi in mūdo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. ¶ Rogabat patrem, ut seruaret eos qui in se credebant: ceteros credere nolentes, sed concupiscentias sequi malentes, nomine mundi appellans. Non pro his ergo, sed pro suis qui aut credebant, aut credituri erant, rogabat patrem: ut ostenderet se sollicitum conseruandi & custodiendi eos, quos pater sibi dederat, quia patris erant. Et quomodo patris erant: Pater illos dedit ei: non ergo patris erant, sed filij. Immo quia filij erant, patris erant: quia omnia patris & filij, sunt indiuisa. Quod innuit, cum ait: Et mea omnia, tua sunt: & tua, mea sunt. Et si patris & filij omnia etiam in terrenis bona, sunt indiuisa: filij tamen est, tribuere patri omnium illorum honorem, & testari se ea à patre habere, patremq; illorum esse datorem: non cōtrà, patrem bona illa à filio habere, ac filium eorū esse datorem. Sic & in archetypo paternitatis omnis in creatis, omnisq; genitura.

genitura. A quo (inquit Paulus) omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. patris & filij omnia sunt communia, & tam patris quàm filij: sed filius honorem patri tribuit, testatur que se omnia à patre habere, patremque esse illorum datorem: sicut & in secundo psalmo pater ad filium ait: Postula à me, & dabo tibi gentes: hereditatem tuam & possessionem tuam, terminos terræ. Et quod subiungit: Et clarificatus sum in eis quos dedisti mihi: perinde est atque si dicat: Hæc claritudo, qua me clarificauerunt ij quos dedisti mihi, credendo mihi, me amando & sequendo, mea iussa capessendo, tuum munus est, quod etiam tibi acceptum refero. Et hoc est, de gratitudine, & confessione accepti beneficii documentum. Sed & rogauit pro ijs, quos pater sibi dederat: ut intelligerent qui præsentés erant, patrem absente corporaliter domino, horum curam gerere, & ipsos custodire, & ita ipsum glorificarēt per filium, pro ipsis rogamem: qui cum rogat, semper à patre exauditur. Quod intelligitur per id quod subditur: Et iam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te uenio. ubi id, iam non sum in mundo: significat ipsum non amplius, non posthac fore in mundo, uisibili quidem & apparente præsentia: quia paulo post erat morte tollendus, & à dormitione sua elapsis quadraginta diebus, in cœlum ad patrem recipiendus. Sed cur etiam non rogat pro mundo, Non (inquit) pro mundo rogo? Quia nomine mundi (ut quodam modo præactum est) intelliguntur infideles, ut ij de quibus Paulus ad Corinthios loquitur, dicens: Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque raptores, regnum dei possidebunt. Qui omnes (etiam si sint sacris abluti undis) infideles sunt, & non Christiani: ut & tales olim etiam si essent circumcisi, non erant filij Abrahamæ, nisi nomine tantum, & carnaliter filij Abrahamæ: sicuti & nunc tales nomine tantum sunt Christiani. Si quidem spiritus CHRISTI & noua creatura, Christianum facit: non nomen, non aquæ intinctio. Quomodo igitur pro talibus rogaret patrem, dicendo: Pater serua eos, id est fornicarios, adulteros, molles, arsenocœtas, fures, ebriosos, maledicos, rapaces, & cæteros id genus? Quomodo in illis gratificari posset patri, dicendo: Dedisti mihi eos, tui sunt, clarificatus sum in illis? Non debuit ergo pro talibus rogare, ad quos etiã tollendos, diuinitas patris mittere solet sua flagella: sed pro omnibus qui etiam sunt in mundo, tractu tamen patris extra mundanorum numerum positi, ueniunt ad fidem CHRISTI ac doctrinam, non amplius secundum mundum, sed secundum spiritum uicturi. Nihil enim prodesset trahi à patre, nisi ad CHRISTVM uenirent, & clarificarent eum, euangeliorum fide, dilectione, & imitatione. Pro quibus & pro discipulis suis dominus amplius patrem rogat, cum subdit: Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. Patrem, sanctum uocat, sed absolute sanctum, & eadem sanctitate ipse quoque sanctus est, & is spiritus qui eadem appellatione honoratur. Cæteræ uero sanctitates, participatione sunt sanctitates, & magis & minus tales sunt: ut ea qua matrem IESV solam uirginem deiparam, aut sanctam, aut sanctissimam inter mulieres nuncupamus: quia cæterarum maiore communicatione gratiæ uincit sanctitates. cui enim unquam maior gratia facta est, fieriue potuit, quàm ut mater dei fieret? Nam mater filij dei, qui deus est. Quocirca cū hæ nomenclaturæ, sanctissimam, piissimam, beatissimam, & cæteræ id genus, per eminentiam uni soli conueniant: satius esset illas nulli tribuere creaturæ, ne incommunicatum nomen quodcumque, quod soli deo debetur: ulli, quantuncumque perfectæ, tribuatur creaturæ: quia id propemodum est idololatriam committere: quod & nimis ad creaturam facere solet affectus: quæ neque uirgo, neque angelus, neque spiritus, aut animæ istorum à nobis requirunt: neque huiuscemodi nomina, immo illis offenduntur. Et licet uirginem illam benedictam inter benedictas (Benedicta tu, inquit angelus, inter mulieres) contemplatione gratiæ ipsi factæ, interdum sanctissimam dicamus: si tamen

1. Corint. 6.

Luca. 2.

sanctitatem eius ad sanctitatem absolutam, quam designauit dominus, cum dixit: *Pater sancte, conferamus: ea non iam sanctitas est, perinde ut neque tenebrae, lux. De ea autem uirginis deiparæ sanctitate loquor, quam in se, suæque natura & essentia, habet: non de ea qua filius dei ipsam in seipso sanctificat. Nam ipsa est absoluta, & illius etiam absolutæ sanctitatis, fecit illam deus ut speciale templum, ut sponsi æterni thalamum, cæteris sanctis capaciolem, quod gratijs incarnati filij dei in ea factum agnoscitur. Et quid est, Serua eos in nomine tuo: nisi, propter teipsum? Et ubi seruet eos? In hoc mundo quandiu hic erunt. Rogat ergo patrem, ut exaudiat ipsum, propter semetipsum, qui est totius etiam superdiuinæ & superintelligibilis bonitatis, originalis fons, & fontana origo. Et in hoc etiam rogationis modo, suam diuinam ueneratur originem. Et quod rogat dominus, maius est toto mundo, & quàm quod mundus capere possit: nimirum ut sint unum, sicut pater & ipse unum sunt, ut perfectè in ipsis uniri possint. De quo etiam si omnem captum fugiat, liceat nobis nonnihil cum bona legentium uenia dicere: ut ipsi nos ipsos & legentes excitemus, & desyderio inflammemus ea diuino indultu aliquando experiendi: quorum nunc uix tanquam per somnium ultima uestigia attingere possumus. Pater & filius sunt unum charitate, uoluntate, uita. Neque enim alia est charitas patris, & filij: sed idem, indiuiduus que amor. Neque alia uoluntas patris, & filij, sed eadem uoluntas: & licet filius, secundum assumptæ naturæ dispensationem uoluntatem habeat, nihil tamen ea uoluntate uult, nisi quod diuina uoluntas uult, immo nisi quod diuina uoluntas uult in illa. Neque alia est uita patris, & filij: sed eadè est uita. Nam sicut pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio uitam habere in semetipso. Sic & omnes rogat unum fieri in se & in patre, ut omnes in ipsis sint unum charitate, uoluntate, uita. In hoc mundo, natura diuino auxilio adiuta diligere possumus deum: sed hæc dilectio nondum unum facit. Possumus & infusa gratia, & hæc altior est. Altissima autem est, cum spiritus dei amat in nobis, & non agimus, sed diuinam patimur (ut sic dicam) amationem: & hæc maxime unum facit cum deo. Pari modo cum uolumus natura, hæc uoluntas unum non facit, cum gratia altior est hæc uoluntas: cum autem non nos, sed deus uult in nobis, hæc uoluntas altissima est, & maxime unum facit. Similiter natura, gratia, & diuinè supra naturam & gratiam uiuimus: & hoc ultimum maxime unum facit. Et hæc sola, est uita æterna, quæ si est æterna, ergo uita uiuimus quæ est deus. Vita uestra (inquit Paulus) abscondita est cum CHRISTO in deo: cum autem CHRISTVS apparuerit uita uestra, tunc & uos apparebitis cum ipso in gloria. Absorpta est ergo tunc uita nostra in deo, & uiuit deus in nobis, & nostram uitam cum uita dei commutamus: & uoluntatem, & dilectionem nostram cum dei uoluntate & dilectione. Accipit enim nostram dilectionem, uoluntatem, ac uitam, & dat nobis suam: & sic unum cum deo efficiamur, ut pater & filius unum sunt. Hoc tamen interest, quod pater & filius semper unum sunt, charitate, uoluntate, uita, & insuper unum essentia atque natura. Nos autem non semper sic unum sumus cum ipsis, neque unquam unum essentia, naturaque esse possumus. Quod si dicas, in diuinis illis unitionibus, quæ mortalibus & sanctis omnibus, ut in origine sunt ignotæ & incomprehensibiles, nostra natura in diuina absorbetur, seruato tamē nostro numero: ergo quatenus ita est, nostrum esse erit dei esse (ita ut sit deus omnia in omnibus) sic & uita dei in omnibus erit uita, & charitas dei in omnibus charitas, & uoluntas dei in omnibus uoluntas. Si id concedatur, non semper tamen diuina natura dici potest illorum natura, ut patris & filij semper: sed tum solum cum absorbentur, & unum cum deo efficiuntur, illa superintelligibili unione: quæ si intelligatur, deus est qui intelligit, non homines: & hæc est optima & felicissima operatio, qua homines creduntur beati: non agendo, sed diuina patiando: immo quo magis patiuntur, eo beatiore ac diuinitatis capaciores, magis quæ*

unum

IOAN. 7.

Colos. 1.

unum cum deo. Porro ex dilectione, quæ est secundum naturam, dei tractu adiutam, transimus ad eam quæ est secundum gratiam: ex hac, ad diuinam & absolutam. Et sic dicendum est de uoluntate & uita, illas quæ sunt secundum naturam, habent ij quos cathecumenos appellant: Illas quæ secundum gratiam, regenerati. Illas autem quæ secundum diuinitatem, uita sequens perficit: cum hæc postulatio CHRISTI à patre tandem adimpletur: Pater sancte, serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, serua in hoc mundo, ut sint unum sicut & nos. quod maxime expletur in seculo beatorum. Nisi enim seruaret eos in hoc mundo, ne aut à mundo, aut à carne, aut à malignis potestatibus uicti superarentur; non possent unum, ut & ipsi unum sunt, in altero effici seculo. Causam autem cur nunc rogat, ut pater custodiat eos in hoc mundo, ut tandem perfectè uniri possint, aperiente Ioanne subdit dominus, dicens. ¶ Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui: & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ut scriptura impleatur. Nunc autem ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serues eos à malo. De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo. ¶ Cum dominus esset cum eis in mundo, non opus erat ut rogaret patrem: quia præsens seruabat eos ne mundus, caro, & dæmonia possent illis præualere. & hoc in nomine patris: quia propter patrem omnia faciebat. Et adiungit: Quos dedisti mihi, ego custodiui: & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ut scriptura impleatur. Quod Petrus, Iacobus, Ioannes, & reliqui non perierunt: id non ex ipsis prouenit, sed ex CHRISTI IESU circa eos custodia. Proinde quicumque non pereunt, id suæ potestati ac arbitrio non tribuant: sed diuinæ circa nos prouidentia, quæ nos circumuallat, tutatur, & ambit. Sed è duodenario illo, quem pater ei dederat, unicus filius perditionis Iudas periit: sicut spiritu dei per scripturas, & præuisum, & prædictum fuerat, ut psalmo centesimooctauo: Diabolus stet à dextris eius: cum iudicatur exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum. Fiant dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter. Et subditur: Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam, & persecutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde, mortificare. Ille erat filius perditionis, qui non propter defectum custodia: sed propter suam credulitatem, & immanem domini & magistri sui ad mortem traditionem, periit. Et adiungit: Nunc autem ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Dicit, Nunc autem ad te uenio: quia instabat tempus abeundi ad patrem: primum per mortem, cum in manus patris commendauit spiritum suum: deinde paulopost per suam ad dexteram patris (relictis terris) ascensionem. Porro hæc uerba quæ loquitur in mundo, sunt uerba illa quæ à principio euangelij hæcenus locutus est eis dominus: ut gaudium suum tandem plenum sit in eis, & consolationem habeant non solum in hoc mundo, sed & in altero, uel plenissimam. non enim plenum est gaudium in aliquo, si quid adhuc gaudij recipere possit. Est ergo plenum, quando cuiusque sua impleta est capacitas: & tunc est satietas, sicut scriptum est: Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Cum autem in hoc mundo, gaudio, quodcumq; sit, aliquid addi possit, & in hoc mundo non sit satietas: in hoc utique mundo gaudium non est plenum. Datum est igitur nobis in hoc mundo euangelij, ut gaudium nostrum tandem sit plenum: quod eueniet, cum apparuerit uita nostra, quæ est abscondita in CHRISTO, qui & est gloria nostra. nam si gaudium CHRISTI plenum est, & gaudium illud erit plenum: quia gaudium illud, gaudium CHRISTI est. Ut habeant (inquit) gaudium meum impletum in semetipsis. Deinde resumit dominus quædam eorum quæ prius dixit, & quædam explicat, cum ait: Ego de-

127

Psalmo. 16.

di eis sermonem tuum (hoc est euangelium, quod honorificando patrem, tribuit patri) & mundus eos odio habuit. Quid est mundus? Scelerata (ut iam saepe dictum est) generatio auarorum, ambitioforum, superbiorum, immundorum, rapacium, furum, & ceterorum id genus: & hi bonos semper odio habent. At qui CHRISTI sunt, non sunt ex eorum numero, sed pauperes spiritu, diuitias nihilipendentes, nisi quatenus seruiunt CHRISTO: honores mundi calcantes, humiles, & ea quidem humilitate, qua possint principem superbiae superare: sancti, spiritualia bona communicantes, cuique quod suum est tribuentes. Idcirco qui sunt CHRISTI, ij non sunt de mundo, sicut nec CHRISTVS, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: & ideo à mundanis odio habentur. Et non rogat dominus patrem, ut illi qui sui sunt in mundo, sed non de mundo (quia simul de mundo esse, & CHRISTI esse, impossibile est) tollantur è mundo, mortalis uitae resoluti uinculo: sed ut dum huius uitae munia peragunt, praeferentur à malo, ne mundus, ne caro, ne maxime daemionorum astus illis nocere possint. Ergo non est in CHRISTI fidelium potestate, ut à malo se praeferent: sed in aeterni patris potestate, & CHRISTI IESV circa nos indicibili benignitate. ut non est in ouis potestate non errare in mundo, non rapi à lupo: sed in pastoris potestate & custodia. Ergo mens nostra semper ad eum sit intenta, qui prece filij sui nos seruat à malo, & in ea prece sit tota fiducia nostra. Addit, De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo, ubi, sicut, imitationem dicit. Qui uult ergo non esse de mundo, imitetur CHRISTVM IESVM: quia est uerum exemplar & archetypus, & uera causa: ut quicumque non sunt de mundo, de mundo non sint. Et subdente Ioanne, adauget dominus intercessionem suam pro discipulis, & omnibus fidelibus ad patrem, dicens. ¶ Sanctifica eos in ueritate. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mundum. Et pro eis ego sanctifico me ipsum, ut sint & ipsi sanctificati in ueritate. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in me: ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti. Et ego claritatem, quam tu dedisti mihi dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum: ut cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos sicut me dilexisti. ¶ Quid est, Sanctifica eos in ueritate: nisi, Fac eos puros, mundos, incontaminatos in euangelij obseruatione, in me ipso: quia euangelium est sermo tuus, & ego sermo tuus: sermo autem tuus, ueritas est. Sed illud est communicata ueritas, in qua qui prius sanctificati fuerint, perficientur, & consummabuntur sanctitate in absoluta, imparticipata, incommunicataque ueritate, quae est ipse consubstantialis λόγος, id est sermo, coessentialis & coaeternus patri. Sed haec sanctificatio in futuro seculo manifestabitur: quod ex sequentibus innuere uidetur, cum ait: Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum: & pro eis ego sanctifico me ipsum, ut sint & ipsi sancti in ueritate, quasi diceret: Sicut tu me misisti in mundum, ut facerem uoluntatem tuam, & tua mandata mundo depromerem: sic & ego misi eos in mundum, ut uoluntatem tuam faciant, & uerba tua per uniuersum depromant mundum: in quo exequendo, me suum habeant exemplum, atque archetypum. Et illud, misi, certitudinem habet iam facti, sed intelligentiam futurum: quia quod miserat eos per Iudaeam, id exiguum erat: quod autem missurus erat, non solum per Iudaeam, sed per totum mundum, hoc maximum. Et pro eis ego sanctifico me ipsum, seruando mandata tua in tuo consubstantiali uerbo, & illa ad gloriam tuam, & in nomine tuo annunciando: ut illi exemplo & imitatione mea, sic per totum mundum faciendo, sancti sint in ueritate: hic quidem pro mundi huius conditione, postea autem in reuelatae sanctitatis ueritate, & iuxta mundi illius conditionem. CHRISTVS sanctificans est, & sanctificatus. Sanctificans quidem, quia quae pater sanctificat, &

fiat, & ipse: ut supra dixit: Quæcūque enim ille fecerit, hæc & filius similiter facit. Sã Ioan. 5.
 ctificatus uero, ut omnes sancti in eo sint sanctificati, ut in ipsa sanctificationis uerita-
 te. Ego (inquit) sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in ueritate. & (ut inquit
 Paulus) qui sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes. Sic CHRISTVS iustus, in Hebr. 2.
 sua iustitia iustificat omnes: sic in eo saluato (ut in Zacharia ex Hebræo habetur: Ec Zach. 9.
 ce rex tuus ueniet tibi iustus & saluatus) saluantur omnes. Vnde sanctificatio nostra,
 iustificatio nostra, saluatio nostra, nõ potuit magis exaltari, quàm ut esset in deo, et ea-
 dẽ, quæ filij dei, nõ hæc uera est, immo ueritas: in nobis autẽ ipsis, ut in nobis, exiguũ
 quid esset, neq; in ueritate possemus esse tales. Tales autem in filio dei sumus in uerita-
 te: quia (ut inquit Paulus) Factus est nobis sapientia à deo, & iustitia, & sanctificatio, 1. Corin. 11.
 & redemptio. & omnes qui aliquid sunt, in eo sunt omnia: & adeo, ut cū eo non sint
 nisi unus CHRISTVS. Qui ostendit se ea, quæ tunc rogauit patrem, nõ pro apostolis
 tantũ rogasse, sed pro uniuersis, qui in toto orbe in ipsum erant credituri, cū dicit: Nõ
 pro eis autẽ rogo tantũ, sed & pro eis qui credituri sunt per uerbũ eorum in me: ut oēs
 unũ sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unũ sint. O cuius Christia-
 ni cor non liquefcit, dum ex hoc loco manifestè cognoscit, filiũ dei æterni pro se rogaf-
 se patrẽ, ut unum sit cum ipsis, quem semper audiri à patre scit, & pro se & omnibus,
 pro quibus rogauit, æquẽ exauditũ esse ac pro apostolis: Vnde etiã certissimus est, cū
 adsit fides (si enim nõ adesset, quomodo fidelis ac Christianus esset?) se futurum in illa
 superadmiranda, inenarrabili, ac ineffabili unione cū deo unũ. Quod ergo ait, Vt &
 ipsi in nobis unũ sint: omnes uult ad illã diuinã, & ineffabilem uenire unionem, quam
 prius patrem pro suis rogauit apostolis. Sed ad eam in uita illa reuelata peruenire nõ
 possumus, nisi hic prius fide & charitate ipsi iungamur. Quod innuit id quod subiun-
 git: Vt credat mundus, quia tu me misisti. Si hoc euãgelium audiendo, credere posset
 mūdus illa uerba nõ esse hominũ, sed in ueritate esse uerba missi, & à deo quidẽ missi,
 & per filiũ dei sibi annũciata, nõ esset amplius mundus, sed cœlũ: nõ amplius caro, sed
 spiritus: nõ amplius tenebræ, sed lumen: et nihil ex mūdo transiret ad diuisionem, &
 separationẽ à deo, sed totus ad diuinitatis consortium, & unionem cum deo trãsiret.
 Quod etiã sequitur, & apostolos, & eos qui per illos, ut per dei nũcios missos, & apo-
 stolos credituri erãt, cõcernit, ubi ait dominus: Et ego claritatẽ quã tu dedisti mihi, de-
 di eis, ut sint unum, sicut & nos unũ sumus. Claritas, gloria est: gloria autẽ quam dedit
 pater filio, immensa & æterna est, & omnem exuperans sensum. Et hæc gloriã ex eo
 tẽpore, imò ab æterno dederat filius dei apostolis, & omnibus credituris in ipsum, su-
 is temporibus reuelandã, atq; manifestandã: si nõ uerius dicamus, in æternitate & su-
 pra omne tẽpus cõmunicandã. Quod ergo dicit, Dedi eis: certitudinẽ habet iam fa-
 ctã, immo ab æterno definitã atq; determinatã: sed si reuelationẽ illius claritatis, atq; glo-
 riæ spectes, futuri quo ad nos, nõ quo ad deũ (deo enim omnia præsentia, & ut iam fa-
 ctã) intelligentiã: ut sic intelligamus: Claritatem quã tu dedisti mihi, dabo eis, discipu-
 lis scilicet, et subide omnibus per ipsos credituris, ut sint unũ, sicut & nos unũ sumus.
 nam dabitur reuelatè, cum nobis reuelabitur gloria ipsius: cū autẽ hic illã occultè ha-
 beamus, solum per spem habere eã dicimur. Et ad id, Vt sint unũ, sicut & nos unum su-
 mus: addit, Ego in eis, & tu in me, ut sint cõsummati in unum: ut cognoscat mundus,
 quia tu me misisti, & dilexisti eos sicut tu me dilexisti: quod perinde est, ac si sic intelli-
 gamus: Vt in illa superintelligibili unione unum simus, filius dei in nobis erit, & pa-
 ter in filio: ut simus cõsummati, absoluti, summeq; perfecti in unum. Et quod unum?
 Certè de quo dixit: Ego & pater unum sumus, unus deus, una bonitas, una ueritas,
 una potentia, una beatitudo, una uita: ut tunc sit mundo, id est ihs, qui gratia æterni pa-
 tris electi, extracti fuerint à mūdo, explorata ueritas, quod tu me misisti: quod manife-
 ste cum ad illam unionem uenerint, & in nobis fuerint unum, intelligent: & quo in-
 Vu

super amore dilexeris eos pater, nam id quod fide prius crediderunt, apertè in unione intelligent: non ipsis, sed deo operante in ipsis: quod his uerbis indicat dominus, **Ut** cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut tu me dilexisti. Amor æterni patris ad nos magnus est: quia eodem nos amore diligit, quo filiū (hic autem infinitus est amor) sed propter filiū et in filio: estq; filius huius erga nos, tanti (si quod infinitum est, tantum dici possit, cum sit supra omnem mensuram) amoris summī patris ratio. O quàm beati, qui ad diuinam illam unionem uenerunt, qui ueniunt & qui uenturi sunt, quiq; diuinum in se patris amorē propter filium agnoscere possunt, qui etiā æquo cum patre amore diligit propter patrem? Filio, amandi ratio, pater: patri amandi ratio, filius: sed hæ amandi rationes, unum sunt, quod omnia unit atque beatificat. Non quod pater suo nomine non diligit, & filius suo, cum uterque sit summum bonum, in se omnem amandi rationem complicans: sed sic diuina innuitur communicatio, quæ in omnibus creaturis, ut in uestigijs quibusdam, licet remotissimis, depingitur. Suum quoque erga nos, ut & patris amorem indicat filius: cum per Ioannem nobis loquēs, subdit. **P**ater, quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecū: ut uideant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionē mundi. Pater iuste, mundus te non cognouit: ego autem te cognoui, & hi cognouerunt, quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuū, & notum faciam: ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. **N**onne amor filij dei erga nos, magnus est: quod à patre hoc expetit, ut ij quos dedit sibi pater, sint ubi ipse est: non in hoc mundo, ubi de torrente in uia bibit, ubi peregrinus & pauper fuit: ut & in persona eius psalmo octogesimo septimo scribitur: Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea: exaltatus autem, & humiliatus sum, & conturbatus. Nō enim id uult, neq; id requirit à patre suo, ut fideles sui ibi secum sint: sed ubi uideant claritatem illam & gloriā, quam pater dedit ipsi ante mundi constitutionē, hoc est in regno maiestatis suæ & gloriæ, ubi est in dextera patris sui sedens: quia pater dilexit eum priusquā mundus è nihilo ad esse prodijisset, si in æternitate prius dici possit, quæ præcedit omne prius, nam ab archetypo æuo omnis æui, quod est ipsa æternitas, dilexit eū. Et subiungit: Pater iuste, mundus te non cognouit: ego autē te cognoui, & hi cognouerunt, quia tu me misisti. Patrem iustū uocat, qui est absolute iustus, et ipsa iustitia. Mundū appellat præsens seculum, quod patrem non nouit: quia etsi filius in hoc seculo se manifestauit, pariter & spiritus sanctus, ad eū ut quodammodo præsentem huic seculo sentirentur: pater tamen quoad seipsum & in seipso, semper mansit occultus. Iure ergo mundus patrē non cognouit: sed pater filio nunquam fuit occultus, sed semper præsens atq; manifestus. & non dico ut angelis, qui pro captu suo semper uident faciem eius: sed in incomprehensibilitatis suæ abyssu, qua filius ipsum comprehendit, sicut & pater seipsum comprehendit. Quid mirū igitur si dicit: Ego autē te cognoui? Quod si etiā capias mundum prohibis, qui nomenclaturam mundi fortiuntur: ut numero antepenultimo dictum est: hi sunt tenebræ, & pater summa lux, at quomodo tenebræ summā lucem, & eam, quæ est incomprehensibilis, cognoscerent? Certum est igitur, quod in ea significatione mundus patrem non cognouit. Sed filius illam lucē cognoscit: quare & filius lux est. Et sic quidem cognoscit, quod cōprehendit, at cum sit incōprehensibilis, non nisi incōprehensibilitate comprehenditur: est itaq; & filius, lux incōprehensibilis. Sed & discipuli, et qui uerè in dominū crediderūt, id cognouerunt, quod pater misit eū: in hoc quidem mundo, fide: in altero autem, reuelata cognitione. Sed quomodo hic cognouerūt fide? Quia saluator mūdi qui à patre descendit in terrā, notū fecit eis. Et quomodo id cognoscent aperta reuelatione? Quia notū faciet, cum manifestabit eis gloriā, quā à patre habuit ante mūdi cōstitutionem: quæ quidē ea, quæ subiungit, indicat: Et notū feci eis nomen tuū, & notū faciā, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

ipsis. Notū fecit patrē in hoc mūdo, & amplius notū facturū est in altero: quia aliter dilectio, qua pater diligit ipsum, eis nota esse nō pōt: aliter ipse, quæ sola eius est bonitas, in ipsis esse nō pōt. uult autē ut in eis sit ea dilectio, qua à patre diligit, & ipse in eis: ut sint unū in eodē spiritu & uita, gloria iā patefacta atq; reuelata. Qd' si pater eos qui credūt, & credituri sunt in filiū, sic diligit, & sic est dilecturus, ut & filiū, & illis tandē (hoc poscēte & uolēte filio) imensitatē gloriæ suæ manifestaturus: quis tā incōprehē sibilē dei patris erga nos nō admirabit charitatē, quos (cū nihil simus) filio suo, in amo re æquare uult, & eisdē donare, quib⁹ & filiū donauit: At quō eadē nō daturus esset, qui filiū suū daturus est in gloria altero in mūdo, ut & iā dedit in humilitate in hoc mū do: Ergo tam admirabili & incōprehensibili patri, filius etiā incōprehensibilis, in suis (de quorū numero utinā simus) det incōprehensibilem laudē, & gloriā, & gratiarum actionē pro omnibus: quia & pater, & ipse & utriusq; spiritus, superiores sunt omni cōprehensibili laude: neque laus ulla, nisi quæ à deo est, deū apprehendit. Quibus, pa tri inq; & filio, & spiritui sancto, unī infinitē laudabili deo, omnis honor, laus & glo ria, in infinita seculorum secula. Amen.

CAPVT OCTAVVM DECIMVM.

HAec cum dixisset IESVS, egressus est cum discipulis suis ¹³⁰ trās torrētem Cedron, ubi erat hortus, in quē introiuit ipse & discipuli eius. Sciebat autem & Iudas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter IESVS conueuerat illuc cum disci-
⁵ pulis suis. Iudas ergo cum accepisset cohortem, & à pōtifici bus et pharisæis ministros, uenit illuc cū laternis et facibus et armis. IESVS itaq; sciens oīa, quæ uētura erāt super eum, processit & dixit eis: Quē quæ-
¹⁰ ritis? Responderunt ei: IESVM Nazarenum. Dicit eis IESVS: Ego sum. Stabat autem & Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis. Ut ergo dixi eis, Ego
¹⁵ sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos: Quem quæritis? Illi autē dixerunt: IESVM Nazarenū. Respōdit IE S VS: Dixi uobis, quia ego sum. Si ergo me quæritis, finite hos abire: Ut impleretur sermo quē dixit: Quia quos dedisti mihi, nō perdidī ex eis quē quā.
²⁰ ¶ Simon ergo Petrus habēs gladiū, eduxit eū, & percussit pōtificis ser uū, & abscidit auriculā eius dexterā. Erat autē nomen seruo, Malchus. Dixit ergo IESVS Petro: Mitte gladiū tuū in uaginā. Calicē quē dedit mihi pa-
²⁵ ter, nō uis ut bibā illū? ¶ Cohors autē & tribunus, & ministri Iudæorū com-
¹³¹ prehenderunt IESVM, & ligauerunt eum, & adduxerunt eum ad Annam primum. Erat enim socer Caiphæ, qui erat pōtifex anni illius. Erat autem
¹³² Caiphæ qui cōsiliū dederat Iudæis, quia expedit unum hominem mori pro populo. ¶ Sequebatur autē IESVM Simon Petrus, & alius discipulus.
¹³³ Discipulus autem ille erat notus pōtifici, & introiuit cum IESV in atrium pōtificis. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dicit ergo
²⁵ Petro ancilla ostiaria: Nunquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabāt autem serui & ministri ad prunas: quia frigus erat, & calefaciebant se. Erat autē cum eis & Petrus, stans, & calefaciens se. Pōtifex